

SUKUTNING FIZIOLOGIK TABIATI VA OG'ZAKI SPONTAN NUTQDA "SUKUT" TADQIQI

Ilmiy rahbar: O'zDJTU o'qituvchisi

Axmedova Nodira Rustamovna

*Talaba: **Hakimova Dilnoza Akbarjon qizi***

Annotatsiya: Mazkur maqola sukutning fiziologik, psixologik va lingvistik jihatlarini chuqur o'rganadi hamda uni og'zaki spontan nutq jarayonidagi o'rnini va rolini batafsil tahlil qiladi. Tadqiqot davomida sukutning inson muloqotida kommunikativ ahamiyati, kognitiv jarayonlardagi vazifalari hamda ijtimoiy-psixologik ahamiyati o'rganilgan. Shuningdek, sukutning turli madaniy kontekstlardagi talqinlari va funksional semantikasi haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: sukut, fiziologik tabiati, spontan nutq, muloqot, semantika, kognitiv jarayon, madaniy kontekst.

Kirish

Muloqot har bir insonning kundalik hayotining ajralmas qismidir. Nutq vositasida odamlar o'z fikrlarini ifodalash, muhokama qilish va ma'lumot almashish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Shu bilan birga, nutq jarayonining muhim bir qismi bo'lib, ko'p hollarda nazardan chetda qoladigan sukut sanaladi. Sukut nafaqat passiv holat sifatida, balki muloqotning aktiv tarkibiy qismi sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Sukutning ahamiyati uning ikki jihatda: fiziologik va psixologik xususiyatlarida namoyon bo'ladi. Shuningdek, sukut tadqiqotlarida turli fanlar — fiziologiya, psixologiya, lingvistika va madaniyatshunoslik — birlashadi. Bu integratsiya sukutning ko'p qatlamli mazmunini chuqurroq anglashga imkon beradi. Mazkur maqolada sukutning fiziologik tabiati hamda og'zaki spontan nutq jarayonlaridagi o'rni atroflicha tahlil qilinadi.

Sukut — insonning tabiiy va tabiatan zarur holatlaridan biri. Fiziologik jihatdan u markaziy nerv tizimi tomonidan boshqariladigan va fikrlar oqimini tartibga solishga xizmat qiladigan jarayon sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqotlarga ko'ra, sukut davomida

inson miyasi o'z faoliyatini qayta sozlash imkoniyatiga ega bo'lib, bu esa kognitiv jarayonlarning yaxshilanishiga olib keladi.

Miyaning elektrofiziologik holatlari haqida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sukut davrida miyada "tozalovchi" jarayonlar amalga oshadi. Bu jarayonlar orqali ortiqcha informatsiya chiqarib tashlanadi va yangi ma'lumotlarni qabul qilish uchun joy ajratiladi. Shu bilan birga, sukutning fiziologik tabiati shaxsning hissiy holatiga ham ta'sir ko'rsatadi, uning stressni kamaytirishi va ichki ruhiy tinchlikni ta'minlashga yordam beradi.

Neyron faollik va sukut: Miya faoliyatini o'rganish bo'yicha olib borilgan izlanishlar sukut paytida neyronlarning tartibli va barqaror faolligi kuzatilishini ko'rsatdi. Bu esa kognitiv faoliyatning keyingi bosqichlariga tayyorgarlik qilish imkonini yaratadi (Ephratt, 2008).

Stressni kamaytirish: Sukut paytida odamning yurak urishi va qon bosimi pasayishi qayd etilgan. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, stress va hissiy siqilish holatlarini bartaraf etishda sukutning sog'lomlashtiruvchi roli mavjud (Brown & Yule, 1983).

Spontan nutq jarayonida sukutning roli juda keng va turli ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Birinchidan, sukut nutq va fikrlar oqimining tabiiy uzluksizligini ta'minlash uchun muhim omil sanaladi. Masalan, notiqlikda pauzalar nutqning esda qoluvchanligi va tinglovchiga ta'sirchanligini oshiradi. Ikkinchidan, sukutning semantik xususiyatlari muloqot jarayonida turli ijtimoiy signal vazifasini bajaradi.

Sukut ko'pincha tushunish uchun vaqt kerak bo'lgan hollarda ishlatiladi. Masalan, qiyin mavzularni muhokama qilishda yoki qarorlar qabul qilish jarayonida sukut suhbatdoshlar o'rtasidagi balansni saqlashda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, sukut turli madaniy kontekstlarda o'ziga xos talqinlarga ega bo'lib, u madaniyatlarning o'zaro muloqotda qanday rol o'ynashini ochib beradi.

Madaniyatlararo kommunikatsiya tadqiqotlari sukutning ijtimoiy interaktsiyada turli xil ahamiyatini ta'kidlaydi. Misol uchun, Yapon madaniyatida sukut ko'pincha hurmat

belgisi sifatida talqin qilinadi, lekin G'arb madaniyatida u noqulaylik sifatida ko'rib chiqilishi mumkin.

Xulosa

Sukut har bir shaxsning lingvistik va kommunikativ hayotida ahamiyatli element sifatida namoyon bo'ladi. U nafaqat kognitiv jarayonlarni yaxshilashga, balki muloqotni chuqurlashtirishga yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sukutning fiziologik va semantik xususiyatlari uni turli madaniy va muloqot kontekstlarida muhim vositaga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown, G., & Yule, G. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.
2. Jaworski, A. (1993). *The Power of Silence: Social and Pragmatic Perspectives*. SAGE Publications.
3. Scollon, R., & Scollon, S. W. (2001). *Intercultural Communication: A Discourse Approach*. Wiley.
4. Tannen, D. (1984). *Conversational Style: Analyzing Talk among Friends*. Oxford University Press.
5. Nakane, I. (2007). *Silence in Intercultural Communication: Perceptions and Performance*. John Benjamins Publishing Company.
6. Ephratt, M. (2008). *The Functions of Silence*. John Wiley & Sons.
7. Saville-Troike, M. (1985). *The Place of Silence in an Integrated Theory of Communication*. Elsevier.